

עמותת "הורות משותפת=טובת הילד"

מזונות ילדים - שופטים ודיינים אינם כלכלנים.

בנייר עמדה מרתק אשר פרסם כבוד הדיין אוריאל אליהו מבית הדין הרבני בנתניה - "שיעור גובה המזונות הראוי: פסיקת מזונות ריאליים בסכסוכי משפחה" - נטען כי הערכת עלות גידול ילדים והוצאותיהם המקובלת כיום בערכאות השיפוט השונות, כל אחת לשיטתה, איננה מבוססת על מחקר מדעי, ושהערכת ערכאות השיפוט באשר לגובה דמי המזונות גבוהה באופן מהותי מהעלות הראלית האמיתית, וזאת על סמך לוחות גידול ילדים עדכניים של הלמ"ס אשר עובדו במיוחד לבנייר העמדה, ואשר מפורסמים בו לראשונה.

בהתאם לדין העברי, הצרכים ההכרחיים של הילדים ומדורם מוטלים רק על האב הגרוש. מדובר בחובה ששיעורה אינו נגזר מיכולתו הכלכלית של האב - שאז היקפה צפוי היה להשתנות בהתאם למצבו הכלכלי - אלא נובעת מצרכיו המינימליים של כל ילד באשר הוא. מדובר בצרכי הקיום ההכרחי ממש. מעבר לצרכים ההכרחיים, בהחלט ראוי לאב שייתן כדין צדקה במידה ויש ביכולתו, וטוב הדבר מאד שאת הצרכים האלו ייתן האב בעצמו לילדיו בזמנים שהם אצלו, שידעו להכיר לו טובה ויהיו קשורים אליו כפי שמבקשים אבות רבים.

הדיין אליהו מסביר בנייר העמדה שמזה כ- 15 שנים דיינים ושופטים מתבססים על פסק דינה של כבוד השופטת שטופמן אשר קבעה בשנת 2002 כי צרכיו ההכרחיים של קטין שאינם דורשים ראיות מפורטות ומהווים "ידיעה כללית ושיפוטית", עומדים על סך של 1,150 ש"ח, ללא הוצאות מדור ומחציות. כיום הסכומים הם כ- 1,400-1,600 ש"ח בבית המשפט ו- 1,200-1,300 ש"ח בבתי הדין הרבניים.

הסכום שנקבע בפסיקה עבור אותם צרכים הכרחיים כולל בתוכו הוצאות מזון, הנעלה, ביגוד, משחקים, ביטוח בריאות חובה והוצאות רפואיות רגילות, ולסכום זה מוסיפים הוצאות דיור (30%-50% משכ"ד שהאם משלמת בהתאם למספר הילדים וכן דמי אחזקת מדור כגון ארנונה חשמל מים וועד בית), וכן מוסיפים הוצאות חינוך והוצאות רפואיות חריגות שאותן נהוג לחייב את ההורים בחלקים שווים או חלוקה יחסית לפי יחס הכנסות ההורים.

בנייר העמדה מוסבר כי כאשר אנו עוקבים אחר התפתחות הפסיקה מאז שנת 2002, אנו רואים כי הסכומים של דמי המזונות נקבעו מתוך אומדן שאינו מבוסס על כלים פיננסיים וסטטיסטיים מקצועיים, אלא מבוסס על "ידיעה שיפוטית שאינה צריכה הוכחה".

כבוד הדיין אליהו העלה במספר פסקי דין את השאלה הבסיסית, האם מישהו מהדיינים או השופטים עשה בדיקה מפורטת מהם צרכי הקטינים ומהי עלותם המפורטת? האם הדבר נבדק בעזרת גופים מקצועיים? בנוסף, ציין שגם כאשר פנה במסגרת מחקרו ללמ"ס, הובהר לו כי מעולם לא ערכו עבודת מחקר מעמיקה ולא נתבקשו לעשות כן. כאשר פנה לדיינים רבים בבתי הדין האזוריים ובביה"ד הגדול, לא מצא אחד שיידע לומר על סמך מה נקבעו הסכומים הנ"ל, ופטרו אותו בטענה כי כך מקובל. 'כך מקובל' לא יכולה להוות טענה משפטית.

לעמדתו הדיין/השופט מחויב לדון דין אמת לאמיתו, ולפיכך אין לו לסמוך על השערות לא מבוססות, אף על פי שהתקבלו בפסיקה ובפרקטיקה של ביהמ"ש ובתי הדין. כל עוד אין סימוכין בהלכה ובמציאות לפסיקה זו, הרי הגיע הזמן לתת לאנשי המקצוע בתחומי הכלכלה

עמותת "הורות משותפת=טובת הילד"

הסטטיסטיקה לומר את דברם, ולתת לפסיקה המשפטית כלי מדידה בכדי להגיע לפסיקה נכונה.

הדין אליהו מציין דבר מדהים, מפחיד, ומעורר דאגה. עיבוד הנתונים הנדרש על ידי הלמ"ס לבקשתו ארך כשנה וחצי, כאשר במהלך הזמן נוצר קשר גם בין משרד המשפטים ללמ"ס, ומונתה נציגה ממשרד המשפטים שהביאה את העמדה של משרד המשפטים. לאחר שהלוחות הסופיים נבנו, התעוררה דרישה חד משמעית במחלקה לייעוץ וחקיקה של משרד המשפטים שלא לפרסם את התוצאות, בטענה שהתוצאות רגישות, ובמילים אחרות, לא מתאימות לקונספציה השלטת כיום.

אליהו מציין שדרישה זו בלמה את הדרישה שלו לפרסום התוצאות באופן רשמי, ומצד שני, הובהר על ידי הלמ"ס, כי הלוחות אשר מפורסמים לראשונה במאמרו הינם הלוחות המעודכנים לשנת 2020, וניתן להשתמש בהם לצורכי פסיקת דמי המזונות.

בנייר העמדה מוסבר שכאשר האב משתכר בשכר הנחשב כבינוני או עני, לא נחייב אותו לזון מעבר לרמת החיים שלו בעצמו. כיום, אדם עם שכר בינוני הינו אדם ששכרו הוא השכר החציוני במשק, 6,500 ש"ח, ולכן כאשר בודקים את סכום הצרכים ההכרחיים בהתאם להלכה, יש לקחת בחשבון את עלות גידול הילד בלוחות הלמ"ס לפי העשירון הראשון והשני (כאשר יש ילד אחד הכנסות נטו עד סכום של 5,616 ש"ח בעשירון הראשון, ועד 8,355 ש"ח בעשירון השני).

בחינת לוחות הלמ"ס העדכניים, יחד עם עוד רשימה מכובדת של גופי מחקר אשר עמדתם מופיעה גם היא בנייר העמדה - פורום קהלת, רשות המיסים, בנק ישראל, פרופסור קומונור מארצות הברית, פרופסור גרונאו אשר הכין בזמנו חלק זה בהמלצות ועדת שיפמן ועמותת פעמונים - מראה כי הסכומים אותם נוהגים אנשים להוציא עבור צורכי ילדיהם נמוכים באופן דרמטי מהסכום הנהוג בפסיקה.

בנוסף, ואולי חשוב יותר, הנתונים מראים שכאשר יש יותר מילד אחד במשפחה, וכך הוא הרי ברוב המשפחות במדינת ישראל, העלות הממוצעת לילד נמוכה עוד יותר. מספרים נמוכים מהותית מהסכום המופחת כיום בערכאות השיפוט השונות בהתאם להלכת ורד. דבר זה מביא לכך שאבות גרושים רבים לא יכולים להלין את ילדם בביתם עקב מצבם הכספי הקשה, מצב שמתרחש תחת חסות המדינה.

7 גופים שונים הגיעו לסכומים דומים מאד, זאת למרות שביצעו את עבודות המחקר ללא ידיעה זה מזה, ובמתודות חישוב שונות זו מזו. דבר זה מראה כי אכן זו התמונה האמיתית המשתקפת מהמציאות הכלכלית בישראל.

גם בחיוב המדור, לא נבדק כמה הקטינים באמת מוסיפים לאם בהיותם מתגוררים אצלה, לא נלקחה בחשבון העובדה, שבכל מקרה, האם היתה צריכה לשכור דירה לעצמה לאחר הגירושין גם אם הקטינים לא היו חיים אצלה כלל, ונקבע כלל שרירותי של חיוב 30% בקטין אחד, 40% בשני קטינים ו 50% בשלושה קטינים, כאשר נתוני הלמ"ס ושאר הגופים מראים כי עלות מדור הקטינים נמוכה בהרבה.

עמותת "הורות משותפת=טובת הילד"

בבתי המשפט למשפחה ההסתכלות היא שונה. עד גיל 6 בתי המשפט פוסקים גם הם בהתאם לדין העברי, והסכומים לצרכים ההכרחיים של הילד גבוהים ומפורזים עוד יותר מהסכומים בבתי הדין הרבניים. לגבי ילדים מעל גיל 6, הרי בחודש יולי 2017 קבע בית המשפט העליון מהפכה בחישוב המזונות. ראשית יש לקבוע ראשית את צרכיו של כל ילד ספציפי, כל הצרכים ולא צרכים הכרחיים בלבד, ואז לקבוע את סכום המזונות שיועבר על סמך יחס הכנסות שני ההורים וחלוקת זמני השהות של הילד עם כל אחד מהוריו. נתוני המחקר מראים שגם סכום כל צרכי הילד גבוה מהותית מהצרכים בפועל.

רוח ההלכה, במידה והייתה מיושמת באופן ראוי ועל סמך דעתם של דייני הדורות הקודמים, אינה באה לפגוע באב הגרוש כפי שטוענים כיום רבים - בצדק רב לאור סכומי המזונות הנקבעים כיום - שכן ההלכה מעולם לא חיפשה להתעמר באב. הדין העברי תמיד שאף ושואף לאיזונים תוך התחשבות בכל בני המשפחה, לתת לכל אדם את צרכיו המתאימים באופן הטוב ביותר עד כמה שניתן. יישום נתוני הלמ"ס והמחקר המרשים של כבוד הדיין אליהו בפסיקות יביא לכך שהם אכן ישקפו באופן ראוי ונכון יותר את ההלכה.

האם בשנת 2020 בה ברוב המקרים שני ההורים עובדים ראוי להטיל את מזונות הילד, ולא משנה הסכום, רק על האב בשל מגדרו? זאת כנראה שאלה שלא תיפתר בעתיד הקרוב, אך לעמדתנו, גם תחת המצב הקיים בו חישוב מזונות הילדים נעשה באופן כה שונה בבתי הדין הרבניים לעומת בתי המשפט למשפחה, בעיקר עבור ילדים מעל גיל 6, הדבר החשוב הוא לדאוג תמיד שרווחת הילדים לא נפגעת באף בית, לא בית האם ולא בית האב, ויותר מכך יש לדאוג - ובלי קשר לגילאי הילדים - כי כל הורה יוכל לדאוג לילדיו בימים שהם עימו, ללא פגיעה באפשרות קיומו בכבוד של מי מההורים.

גיא רוה הוא יו"ר עמותת "הורות משותפת=טובת הילד".